

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

241

Przestrzeń a rozwój

Redaktorzy naukowi

Stanisław Korenik

Anna Dybała

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2011

Recenzenci: Florian Kuźnik, Janusz Słodczyk, Zygmunt Szymła,
Eugeniusz Wojciechowski

Redaktor Wydawnictwa: Jadwiga Marcinek

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

Publikacja została sfinansowana przez Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2011

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-272-7

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp.....	11
------------	----

Część 1. Współczesne uwarunkowania rozwoju społeczno-ekonomicznego krajów, regionów i obszarów metropolitalnych

Patrycja Brańka: Atrakcyjność inwestycyjna województwa małopolskiego w oczach przedsiębiorstw z udziałem kapitału zagranicznego (w świetle badań ankietowych).....	15
Adam Dąbrowski: Kierunki europejskiej polityki regionalnej – wybrane problemy	30
Piotr Hajduga: Dolnośląskie specjalne strefy ekonomiczne jako miejsce prowadzenia działalności gospodarczej w świetle ocen przedsiębiorców – wyniki badania empirycznego	41
Krzysztof Heffner, Brygida Klemens: Struktury klastrowe w gospodarce przestrzennej – wybrane korzyści i problemy rozwoju w skali lokalnej i regionalnej	56
Petr Hlaváček: The classification of analytical and management qualitative frameworks for municipal and regional development	65
Stanisław Korenik: Nowe zjawiska występujące w rozwoju aktywizujących się regionów.....	76
Anna Mempel-Śnieżyk: Uwarunkowania funkcjonowania powiązań sieciowych w województwie dolnośląskim	85
Katarzyna Miszczak: Partnerstwo publiczno-prywatne w regionach przygranicznych Polski, Czech i Niemiec – szanse i zagrożenia	105
Monika Musiał-Malago: Polaryzacja strukturalna Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego.....	120
Małgorzata Rogowska: Znaczenie miast w polityce regionalnej Unii Europejskiej.....	133
Dorota Rynio: Rozwój społeczno-gospodarczy ośrodka wzrostu w okresie kryzysu gospodarki światowej.....	140
Miloslav Šašek: Development of population in the Czech Republic after 1989	150
Piotr Serafin: Stan i zmiany zagospodarowania przestrzeni wsi w strefie podmiejskiej województwa małopolskiego na przykładzie gmin Niepołomice i Wieliczka	162
Kazimiera Wilk: Sytuacja demograficzna w Federacji Rosyjskiej w latach 1990-2009	180

Arkadiusz Przybyłka: Narodowy Fundusz Zdrowia jako główny organizator usług zdrowotnych w Polsce	190
Justyna Anders: Rola władz publicznych w stymulowaniu partycypacji obywateli w procesach <i>governance</i> – doświadczenia międzynarodowe i wnioski dla Polski.....	200
Marek Dylewski, Beata Filipiak: Możliwości rozwoju obszarów metropolitalnych w nowych uwarunkowaniach finansowych jednostek samorządu terytorialnego.....	212
Andrzej Rączaszek: Procesy rozwojowe największych polskich miast w okresie transformacji.....	224

Część 2. Społeczne, gospodarcze i środowiskowe problemy rozwoju lokalnego

Jacek Chądzyński: Władza lokalna a rynek – pomiędzy współpracą a konkurencją.....	241
Eleonora Gonda-Soroczyńska: Uwarunkowania środowiska przyrodniczego w przestrzeni uzdrowiska na przykładzie Czerniawy-Zdroju.....	252
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Partycypacja społeczna – przymus czy rzeczywista potrzeba?.....	262
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Zadowolenie z miejsca zamieszkania – ocena mieszkańców i władz lokalnych na przykładzie Głowna	277
Andrzej Łuczyszyn: Lokalna przestrzeń publiczna w gospodarce kreatywnej	290
Magdalena Pięta-Kanurska: Związki kultury i ekonomii oraz ich wpływ na rozwój miasta.....	301
Joost Platje: Local governance's capacity to direct its own path of sustainable development.....	310
Andrzej Raszkowski: Nowe trendy w marketingu miejsc.....	319
Anna Batko: Administracja publiczna jako stymulator zmian w turystyce miasta – na przykładzie Krakowa w latach 1989-2006	328
Piotr Ruczkowski: Ewidencja ludności – nowe zasady meldunkowe	340

Część 3. Innowacyjność i przedsiębiorczość a rozwój

Niki Derlukiewicz: Unia innowacji jako sposób na zwiększenie innowacyjności gospodarki europejskiej.....	355
Dariusz Głuszcuk: Finansowanie działalności innowacyjnej – źródła i bariery w przekroju regionów Polski (NTS-2).....	366

Niki Derlukiewicz, Małgorzata Rogowska, Stanisław Korenik, Jarmila Horáková, Jiří Louda: Polsko-czeska współpraca transgraniczna małych i średnich przedsiębiorstw	377
Anna Korombel: Najczęściej popełniane błędy podczas wdrażania zintegrowanego zarządzania ryzykiem (ERM) w polskich przedsiębiorstwach	388
Kamil Wiśniewski: Systemowe zarządzanie wiedzą w ujęciu teoretycznym i praktycznym	396
Paweł Dziekański, Jan Puchala: Wspieranie przedsiębiorczości przez samorząd terytorialny na przykładzie powiatu limanowskiego	405
Jerzy Wąchoł: Rola państwa i jego interesariuszy we władztwie korporacyjnym w okresie wychodzenia ze spowolnienia gospodarczego i kryzysu	417
Aleksandra Pisarska, Mieczysław Poborski: Wybrane problemy inwestowania w rzeczowe aktywa trwałe (na przykładzie uczelni publicznych w Polsce).....	427
Agnieszka Izabela Baruk: Specyfika działań motywujących stosowanych wobec polskich pracowników.....	437
Monika Stelmaszczyk: Właściciel małego przedsiębiorstwa menedżerem zorientowanym na kulturę – wyzwania i perspektywy	447
Barbara Batko: Wpływ jakości informacji publicznej na minimalizację ryzyka podejmowania decyzji na rynku pracy	455

Część 4. Wybrane problemy planowania przestrzennego

Oğuz Özbek: Central planning of development through etatism in Turkey: the state planning organisation	467
Kinga Wasilewska: Samorząd terytorialny jako nowy podmiot polityki przestrzennej.....	474
Aleksandra Koźlak: Modelowe ujęcie transportu w planowaniu przestrzennym	489
Anna Kamińska: Rola ewaluacji w zarządzaniu procesem rewitalizacji przestrzeni miejskiej	502

Część 5. Zagadnienia różne

Hubert Kaczmarczyk: Właściwe zadania państwa w ujęciu F.A. von Hayeka	513
Małgorzata Gajda-Kantorowska: Transfery fiskalne a przeciwdziałanie szokom asymetrycznym w ramach Unii Gospodarczo-Walutowej w Europie ..	522
Adam Peszko: Krytyka liberalnej doktryny lat 90. i nowe nurty w ekonomii pierwszej dekady XXI wieku.....	532
Andrzej Adamczyk: Incydentalna kontrola rozporządzeń przez sądy.....	543

Summaries

Patrycja Brańka: Investment attractiveness of Małopolska voivodeship in opinion of foreign capital enterprises (in the light of survey results).....	29
Adam Dąbrowski: Directions of European Regional Policy – selected problems.....	40
Piotr Hajduga: Special economic zones in Lower Silesia as a business place in the light of assessments of entrepreneurs – results of empirical research	55
Krystian Heffner, Brygida Klemens: Cluster structures in spatial economy – chosen benefits and problems of development on the local and regional scale	64
Petr Hlaváček: Klasyfikacja analitycznych i zarządczych ram kwalifikacyjnych w rozwoju gmin i regionów	75
Stanisław Korenik: New phenomena occurring in the development of activating regions	84
Anna Mempel-Śnieżyk: Conditions of functioning of the network relations in Lower Silesia Voivodeship	104
Katarzyna Miszczak: Public-Private Partnership in the border regions of Poland, the Czech Republic and Germany – opportunities and threats.....	119
Monika Musiał-Malago: Structural polarization of Cracow Metropolitan Area.....	132
Małgorzata Rogowska: The importance of cities in the European Union's regional policy	139
Dorota Rynio: Social-economic development of growth center in the time of worldwide economy crisis	149
Miloslav Šašek: Rozwój populacji w Czechach po roku 1989	161
Piotr Serafin: Spatial planning of rural areas in the suburbs of Małopolska: state and changes – the case of Wieliczka and Niepołomice.....	179
Kazimiera Wilk: The demographic situation in the Russian Federation in the years 1990-2009.....	189
Arkadiusz Przybyłka: The National Health Fund as the main organizer of health services in Poland	199
Justyna Anders: The role of public authorities in promoting civic participation in processes of <i>governance</i> – application of international practices in the Polish context.....	211
Marek Dylewski, Beata Filipiak: Development opportunities of metropolitan areas in the new financial circumstances of local government units	223
Andrzej Rączaszek: Development processes in the biggest Polish cities in the transformation period.....	237

Jacek Chądryński: Local government and market – between cooperation and competition	251
Eleonora Gonda-Soroczyńska: The condition of the natural environment in the development of a spa town – the case of Czerniawa-Zdrój	261
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Social participation – obligation or real need?	276
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Satisfaction with the place of residence – evaluation of place and local authorities as on the example of Główno.....	289
Andrzej Łuczyszyn: Local public space in creative economy.....	300
Magdalena Pięta-Kanurska: The relationship between culture and economics and their impact on urban development	309
Joost Platje: Zdolność samorządu terytorialnego do kierowania własną ścieżką rozwoju zrównoważonego	318
Andrzej Raszkowski: New trends in place marketing	327
Anna Batko: Public administration as a stimulator of changes in city tourism – based on Cracow between the years 1989 and 2006	339
Piotr Ruczkowski: Population registration – the new residence regulations..	351
Niki Derlukiewicz: Innovation Union as a way to increase the innovation in European economy	365
Dariusz Głuszczyk: Financing innovation activities – sources and barriers with regard to regions in Poland (NTS-2)	376
Niki Derlukiewicz, Małgorzata Rogowska, Stanisław Korenik, Jarmila Horáková, Jiří Louda: Polish-Czech border cooperation of small and medium-sized enterprises	387
Anna Korombel: The most common errors during the implementation of Enterprise Risk Management (ERM) in Polish enterprises	395
Kamil Wiśniewski: System knowledge management from theoretical and practical perspective	404
Paweł Dziekański, Jan Puchała: Support of the enterprise by the territorial council on the example of Limanowski administrative district.....	416
Jerzy Wąchol: The role of the state and its stakeholders in corporate governance while getting out of the economic downturn and crisis.....	426
Aleksandra Pisarska, Mieczysław Poborski: Selected problems of investing in tangible fixed assets (as exemplified by public institutions of higher education)	435
Agnieszka Izabela Baruk: Essence of motivation activities used towards Polish employees	446
Monika Stelmaszczyk: Owner of small company as a culture-oriented manager – challenges and prospects	454
Barbara Batko: The impact of public information quality to minimize the decision making risk on the labour market.....	464

Oğuz Özbek: Centralne planowanie rozwoju przez etatyzm w Turcji: Państwowy Urząd Planowania	473
Kinga Wasilewska: Local self-government as a new subject of spatial policy.	488
Aleksandra Koźlak: Land-use/transport models in spatial planning.....	501
Anna Kamińska: The role of evaluation in the management of urban space revitalization process	510
Hubert Kaczmarczyk: Appropriate tasks of the state in terms of F.A. von Hayek.....	521
Malgorzata Gajda-Kantorowska: Fiscal transfers as asymmetric shocks absorption mechanisms in the European Monetary Union.....	531
Adam Peszko: Criticism of neoclassic doctrine of the 90s and new currents of economics in the first decade of the XXI century.....	542
Andrzej Adamczyk: The right of courts to refuse incidentally to apply regulations.....	557

Aleksandra Pisarska, Mieczysław Poborski

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

WYBRANE PROBLEMY INWESTOWANIA W RZECZOWE AKTYWA TRWAŁE (NA PRZYKŁADZIE UCZELNI PUBLICZNYCH W POLSCE)

Streszczenie: Celem opracowania jest ustalenie uwarunkowań i możliwości zakupu środków trwałych w uczelniach publicznych, których źródłem finansowania są środki finansowe pochodzące z budżetu państwa. Szczegółowa analiza została przeprowadzona na podstawie obowiązujących przepisów prawnych, które regulują możliwość finansowania z zasobów budżetu państwa zakupu lub wytworzenia we własnym zakresie środków trwałych w uczelniach publicznych. Badanie obowiązującego sposobu i trybu finansowania środków trwałych ujawniło trudności, jakie jednostki gospodarcze oraz uczelnie napotykają podczas realizacji inwestycji, których źródłem finansowania są środki pochodzące z budżetu państwa.

Słowa kluczowe: inwestycje, uczelnie publiczne, środki trwałe, źródło finansowania, dotacja celowa.

1. Wstęp

Inwestowanie to przeznaczenie kapitału na powiększenie istniejących lub stworzenie nowych środków wytwórczych. Globalną liczbę tych środków w pewnym okresie (np. jednego roku) określamy jako inwestycje brutto¹. Rzeczowe aktywa trwałe stanowią dużą część wszystkich aktywów uczelni. Odgrywają ważną rolę w prezentacji sytuacji finansowej jednostki oraz decydują o jej potencjale w zakresie poziomu kształcenia i badań naukowych². Obejmują wartość środków trwałych i środków trwałych w budowie. Gospodarowanie rzeczowymi aktywami trwałymi rozpoczyna się w momencie określenia potrzeby w tym zakresie, poprzez koncepcję projektowania, opracowania technologicznego, wytwarzania oraz użytkowania³. We współczes-

¹ M. Poborski, *Start do ekonomii*, Wydawnictwo SZiM w Kielcach, Kielce 1994, s. 20.

² M. Wasilewski, A. Pisarska, *Zarządzanie środkami trwałymi w małych i średnich przedsiębiorstwach z regionu świętokrzyskiego*, Zeszyty Naukowe SGGW, Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, nr 79, Wydawnictwo SSGW, Warszawa 2009, s. 202.

³ W. Janasz, *Gospodarka środkami pracy w przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Politechniki Szczecińskiej, Szczecin 1986, s. 16.

nym procesie gospodarowania rzeczowymi aktywami trwałymi należy szukać takich rozwiązań, które umożliwiają uzyskiwanie obniżki kosztów własnych, a z drugiej strony nie dopuszczają do nadmiernego zużycia i dekapitalizacji środków gospodarczych, wykorzystywanych w działalności⁴. Definicje te wzajemnie się uzupełniają, podkreślając wagę gospodarowania rzeczowymi aktywami trwałymi poprzez odtwarzanie zużytych, modernizację oraz systematyczne dokonywanie przeglądów i napraw istniejących już w zasobach uczelni środków trwałych.

W jednostkach organizacyjnych uczelni o profilu działania, w którym potrzeby w zakresie środków trwałych są szczególnie duże, ich właściwa struktura i gospodarowanie nimi są jednym z warunków funkcjonowania tej jednostki na odpowiednio wysokim poziomie. W związku z tym ważny jest cały proces gospodarowania rzeczowymi aktywami trwałymi, od decyzji związanych z nabyciem, poprzez okres wykorzystywania do chwili likwidacji, wycofania z ewidencji lub sprzedaży tych składników majątku. Prawidłowe gospodarowanie w ramach rzeczowych aktywów trwałych to regularne ich dostosowywanie do zachodzących zmian technologicznych, organizacyjnych, a także zmieniającego się zewnętrznego zapotrzebowania.

Do 1 stycznia 2002 r. w polskich sprawozdaniach finansowych pojęcie „inwestycje” utożsamiane było z ponoszeniem nakładów na powstawanie lub ulepszaniem nowych środków trwałych. Nowoczesne metody zarządzania finansami wymagają wyodrębnienia nakładów poniesionych na majątek rzeczowy (środki trwałe i środki trwałe w budowie), czyli na takie aktywa, które przynoszą korzyści ekonomiczne w dłuższym czasie, dopiero po ich użyciu w procesie produkcji, oraz na takie nakłady, które mają przynieść korzyści ekonomiczne przez przyrost wartości tych aktywów.

Tabela 1. przedstawia klasyfikację inwestycji w rachunkowości. W księgach rachunkowych uczelni wyodrębnione są nakłady ponoszone na inwestycje wykorzystywane w działalności gospodarczej oraz takie, które mają przynieść dodatkowe korzyści ekonomiczne.

Tabela 1. Klasyfikacja inwestycji w rachunkowości

Inwestycje operacyjne (wykorzystywane w działalności gospodarczej)	Inwestycje pozaoperacyjne (przynoszące dodatkowe korzyści)
1. Inwestycje rzeczowe (środki trwałe i środki trwałe w budowie) 2. Inwestycje niematerialne	1. Inwestycje rzeczowe 2. Inwestycje finansowe

Źródło: opracowanie własne, na podstawie: M. Gmytrasiewicz, *Aktywa inwestycyjne przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa 2002, s. 10.

Inwestycje operacyjne można podzielić według celu, który mają zrealizować, następująco:

- inwestycje zastępujące istniejące dotychczas środki gospodarcze, najczęściej w celu obniżenia kosztów procesów operacyjnych;

⁴ R. Borowiecki, *Efektywność gospodarowania środkami trwałymi w przedsiębiorstwie*, PWN, Warszawa-Kraków 1988, s. 25.

- inwestycje zwiększające skalę dotychczasowej działalności; mają one na celu zwiększenie możliwości w zakresie zadań operacyjnych jednostki i wynikają z potrzeby zaspokojenia zwiększonego popytu na jej dotychczasowe produkty;
- inwestycje o charakterze strategicznym, które umożliwiają rozwój nowych obszarów działania; dotyczą najczęściej wyposażenia laboratoriów i urządzeń do prowadzenia badań naukowych, zapewniają zmianę pozycji uczelni na rynku; inwestycje te poprzedzone są szczegółowymi analizami;
- inwestycje związane z poprawą bezpieczeństwa pracy, związane z ekologią czy dostosowujące do obowiązujących obecnie przepisów.

Natomiast inwestycje pozaoperacyjne można podzielić według celu, który mają zrealizować, następująco:

- inwestycje zapewniające dodatkowe korzyści ekonomiczne,
- inwestycje zapewniające odzyskanie i utrzymanie płynności finansowej,
- inwestycje zwiększające wielkość majątku jednostki; dotyczą najczęściej nabytych nieruchomości, gruntów i instrumentów finansowych.

W związku z tym, że uczelnie realizują zadania publiczne, stosują w ich ramach przepisy ustawy o finansach publicznych⁵. Ustawa ta odnosi się wprost do zasobów, których źródłem finansowania są środki publiczne. Uczelnia publiczna jest podmiotem (jednostką sektora finansów publicznych) autonomicznym we wszystkich obszarach swojego działania, w związku z tym może również prowadzić działalność gospodarczą wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo od podstawowych zadań wymienionych w art. 13 i 14 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym (dalej: u.p.o.s.w.).

Podstawowa działalność uczelni podlega zwolnieniu z podatku dochodowego, podatku od towarów i usług, podatku od nieruchomości, podatku rolnego, podatku leśnego i podatku od czynności cywilnoprawnych na zasadach określonych w odrębnych ustawach. Działalność uczelni publicznej jest finansowana z dotacji z budżetu państwa na zadania ustawowo określone oraz może być finansowana z przychodów własnych (art. 92 u.p.o.s.w.)⁶. W związku z tym podstawowym źródłem finansowania inwestycji (m.in. maszyn i urządzeń) w uczelni jest dotacja celowa i każde ograniczenie w tym zakresie wprowadza dezorganizację. Finansując przedsięwzięcie inwestycyjne finansowymi środkami publicznymi w uczelni publicznej, nie powinno się korzystać z rozwiązań stosowanych w zakresie dysponowania środkami prywatnymi, do których odnoszą się przepisy podatkowe⁷.

2. Cel i metody badawcze

Celem opracowania jest ustalenie uwarunkowań związanych z inwestowaniem, zakupem środków trwałych w uczelniach publicznych, których źródłem finansowania są środki finansowe pochodzące z budżetu państwa lub budżetu Unii Europejskiej

⁵ Ustawa o finansach publicznych, DzU 2009, nr 157, poz. 1241.

⁶ Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym, DzU 2005, nr 164, poz. 1365.

⁷ Szerzej na temat w: A. Pisarska, E. Kowalewska, *Rzeczowe aktywa trwałe – zasady finansowania z budżetu państwa (na przykładzie uczelni publicznej)*, „Buchalter” 2010, nr 31.

(UE). Szczegółowa analiza została przeprowadzona na podstawie obowiązujących przepisów prawnych, które regulują możliwość finansowania z zasobów publicznych zakupu lub wytworzenia we własnym zakresie środków trwałych w uczelniach publicznych (ze szczególnym uwzględnieniem rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie szczegółowego sposobu i trybu finansowania inwestycji z budżetu państwa). Źródłem danych empirycznych do przeprowadzonych analiz (oprócz obowiązujących w tym zakresie aktów prawnych) było pismo Ministerstwa Finansów⁸, interpretujące zawarte w przepisach zapisy w zakresie prezentowanej w opracowaniu tematyki⁹.

Tabela 2. Uczelnie publiczne pogrupowane zgodnie z podziałem GUS

Szkoły wyższe	Grupa	Rok 2009
Uniwersytety	I	18
Wyższe szkoły techniczne	II	17
Akademie rolnicze	III	6
Wyższe szkoły ekonomiczne	IV	5
Wyższe szkoły pedagogiczne	V	6
Akademie medyczne	VI	9
Akademie wychowania fizycznego	VII	6
Wyższe szkoły artystyczne	VIII	18
Pozostałe szkoły wyższe	IX	36
Pozostałe	X	10
Razem	10 grup	131

Źródło: opracowanie własne, na podstawie opracowań GUS za lata 2005-2009.

Badane podmioty to uczelnie sklasyfikowane według Głównego Urzędu Statystycznego (GUS). W grupie uczelni niepublicznych wyróżniono wyższe szkoły ekonomiczne i pozostałe uczelnie. Uczelnie publiczne natomiast są według danych GUS podzielone na typy (obszary) kształcenia. Dla potrzeb opracowania uczelnie publiczne grupowano zgodnie z podziałem prezentowanym w opracowaniach GUS. W tabeli 2. przedstawiono podział publicznych szkół wyższych na grupy wykorzystywane w analizie danych oraz liczbę uczelni działających w 2009 r. w grupach ustalonych w prezentowanych przez GUS danych w opracowaniu pt. *Szkoły wyższe i ich finanse 2009 r.*

⁸ Pismo Ministerstwa Finansów, BP8/033-77-467/JWK/10/2156 z dnia 14.05.2010 r.

⁹ Interpretacja Ministerstwa Finansów była odpowiedzią na wątpliwości zarządzających uczelniami publicznymi co do prawidłowości zapisu w rozporządzeniu w sprawie szczegółowego sposobu i trybu finansowania inwestycji z budżetu państwa w zakresie zakupu z tych źródeł środków trwałych lub wytworzenia ich we własnym zakresie.

3. Ewidencja rzeczowych aktywów trwałych i problemy występujące w ich nabywaniu

Dowolny składnik rzeczowych aktywów trwałych może być ujęty w ewidencji księgowej jako środek trwały, jeśli spełnia jednocześnie dwa warunki¹⁰:

- istnieje prawdopodobieństwo, że przyniesie przedsiębiorstwu korzyści ekonomiczne, związane z jego użytkowaniem,
- wartość tego aktywu można określić w wiarygodny sposób.

Przedstawione kryteria mają duże znaczenie przy kwalifikowaniu tej grupy aktywów trwałych, ponieważ często są one znaczącym składnikiem majątku jednostki i dlatego mają istotny wpływ na jej stan majątkowy. Co więcej, ustalenie, czy poniesione wydatki stanowią składnik aktywów trwałych czy też koszty bieżącego okresu, może mieć duże znaczenie przy ustalaniu wyniku finansowego.

Aby zdefiniować środki trwałe na podstawie obowiązujących norm, należy przytoczyć ich określenie według ustawy o rachunkowości. Zgodnie ze znowelizowaną ustawą o rachunkowości przez środki trwałe rozumie się rzeczowe aktywa trwałe i zrównane z nimi, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, kompletne, zdatne do użytku i przeznaczone na potrzeby jednostki. Zalicza się do nich w szczególności:

- nieruchomości – w tym grunty, prawo użytkowania wieczystego gruntu, budowle i budynki, a także będące odrębną własnością lokale, spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego oraz spółdzielcze prawo do lokalu użytkowego;
- maszyny, urządzenia, środki transportu i inne;
- ulepszenia w obcych środkach trwałych;
- inwentarz żywy.

Aby uczelnia mogła zaliczyć środki gospodarcze do rzeczowych aktywów trwałych, muszą być one kompletne, zdatne do użytku (w momencie przyjęcia do użytkowania), przeznaczone na potrzeby jednostki oraz przewidywany okres ich ekonomicznej użyteczności powinien być dłuższy niż rok. Zgodnie z definicją ustawy o rachunkowości (art. 3 ust. 1 pkt 15) za środki trwałe uważa się rzeczowe aktywa trwałe i zrównane z nimi, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, kompletne, zdatne do użytku i przeznaczone na potrzeby jednostki.

W świetle ustaw podatkowych ustalenie, czy dany składnik majątku jest czy nie jest zaliczany do środków trwałych, ma podstawowe znaczenie dla określenia, czy wydatek poniesiony na nabycie tego składnika może być uznany za koszt uzyskania przychodu, czy też staje się tym kosztem dopiero w postaci odpisów amortyzacyjnych. Stosowanie ustaw podatkowych ma znaczenie dla podmiotów gospodarczych, które ustalają dochód do opodatkowania i płacą podatek dochodowy¹¹.

¹⁰ MSR 16 2007, *Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej. International Accounting Standards Board*, Londyn; Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007, s. 603-624.

¹¹ Wartości zawarte w ustawach podatkowych, uprawniające do jednorazowej amortyzacji lub wprowadzające limity jednorazowej amortyzacji, dotyczą różnych wartości, różnych grup środków trwałych i różnych podmiotów gospodarczych (płacących podatek dochodowy). Ulgi podatkowe są

W ustawie o rachunkowości (art. 32) tryb dokonywania odpisów amortyzacyjnych ujęto z dużym stopniem uogólnienia, co daje w tym zakresie swobodę jednostkom gospodarczym. W związku z tym przepisy podatkowe (art. 16f ust. 3) ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych, dotyczące odpisów amortyzacyjnych, dające możliwość (ale nie konieczność) jednorazowej amortyzacji środków trwałych o wartości równej lub niższej 3500 zł, nie muszą być w jednostkach gospodarczych stosowane w odniesieniu do zasad bilansowych (ustawy o rachunkowości). W szczególności dotyczy to jednostek gospodarczych (np. uczelni), których działalność jest zwolniona z podatku dochodowego na podstawie u.p.o.s.w. (art. 91 ust. 1).

4. Wyniki badań

Tabela 3. prezentuje obowiązujące w uczelni publicznej przepisy prawa w zakresie nabycia lub wytworzenia we własnym zakresie środków trwałych, których źródłem finansowania są zasoby finansowe pochodzące z budżetu państwa.

Możliwości pozyskania środków zewnętrznych na cele inwestycyjne w uczelni warunkują jej rozwój oraz zapewniają wysoki poziom kształcenia i badań naukowych. Uczelnie finansując proces inwestycyjny środkami publicznymi, poddane są szczególnemu reżimowi w zakresie ich rozliczania, zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie przepisami prawnymi.

Rysunek 1. zawiera nakłady na inwestycje realizowane przez publiczne szkoły wyższe w 2009 r. W największym zakresie inwestowały w rzeczowe aktywa trwałe uczelnie należące do grupy I (uniwersytety), grupy VI (akademie medyczne) oraz II (politechniki). W szkołach wyższych o tych profilach (typach) prowadzone kierunki wymagają wyspecjalizowanych, nowoczesnych urządzeń oraz gruntownie wyposażonych laboratoriów przeznaczonych do zajęć dydaktycznych i realizacji badań naukowych. W najmniejszym zakresie przedsięwzięcia inwestycyjne oraz zakupy środków trwałych odbywają się w grupie VII (akademie wychowania fizycznego), grupie VIII (wyższe szkoły artystyczne) i V (wyższe szkoły pedagogiczne). Te typy uczelni i realizowana w nich działalność (zgodnie z przepisami u.p.o.s.w.) wymaga w mniejszym zakresie przedsięwzięć unowocześniających posiadane zasoby rzeczowe. Z badań wynika, że uwarunkowania te są brane pod uwagę w dotacjach udzielanych uczelniom.

Na podstawie przeprowadzonych badań można stwierdzić, że ogółem w analizowanych grupach dotacja przekazywana i wydatkowana na cele inwestycyjne to war-

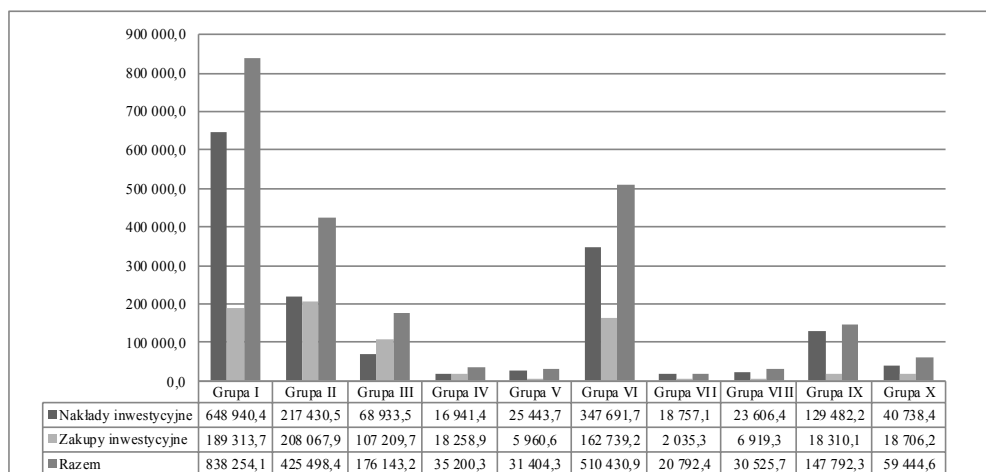
jedynie prawem, a nie obowiązkiem płatników podatku dochodowego. Stosowanie ich również w rozwiązaniach bilansowych powoduje zniekształcenie obrazu jednostki gospodarczej, zaprezentowanego w sprawozdaniu finansowym. Uczelnia nie jest płatnikiem podatku dochodowego i w związku z tym stosuje tylko przepisy bilansowe (na podstawie polityki rachunkowości), a polityki podatkowej nie prowadzi.

Tabela 3. Obowiązujące (podstawowe) akty prawne warunkujące możliwości nabycia i gospodarowania środkami trwałymi w uczelni

Akty prawne	Zakres stosowania
Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym	Reguluje podstawowe sfery działalności uczelni
Ustawa o finansach publicznych	Reguluje zasady gospodarowania finansami publicznymi
Ustawa o rachunkowości	Reguluje zasady ewidencji operacji gospodarczych, na podstawie których sporządzane jest sprawozdanie finansowe jednostek organizacyjnych mających siedzibę na terenie kraju
Ustawa o Narodowym Planie Rozwoju	Reguluje zasady koordynowania i współpracy działania organów administracji rządowej, organów administracji samorządowej oraz partnerów społecznych i gospodarczych, a także zasady współdziałania z instytucjami Wspólnoty Europejskiej oraz organizacjami międzynarodowymi w zakresie rozwoju kraju
Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych*	Reguluje zasady opodatkowania dochodu ustalonego w jednostkach organizacyjnych posiadających osobowość prawną
Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju	Reguluje zasady prowadzenia polityki rozwoju w zakresie zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju kraju oraz spójności społeczno-gospodarczej i terytorialnej, w skali krajowej, regionalnej lub lokalnej
Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej uczelni publicznych	Uszczegóławia zasady gospodarowania zasobami uczelni publicznych
Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie szczegółowego sposobu i trybu finansowania inwestycji z budżetu państwa	Uszczegóławia zasady rozliczania inwestycji finansowanych z zasobów budżetu państwa

* W rozporządzeniu w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej uczelni publicznych (§ 3) zawarto podstawowe rodzaje działalności operacyjnej, które obejmują: działalność dydaktyczną, działalność badawczą i działalność wyodrębnioną. Podstawowa działalność uczelni (dydaktyczna i badawcza) podlega zwolnieniu z podatku dochodowego. Natomiast wyodrębniona działalność gospodarcza (jeżeli uczelnia ją prowadzi) podlega opodatkowaniu na zasadach ogólnych.

Źródło: opracowanie własne, na podstawie aktów prawnych.

Rys. 1. Wartość inwestycji w szkołach wyższych w 2009 r. (w tys. zł)

Źródło: opracowanie własne, na podstawie opracowań GUS.

tości od 838 254,1 tys. zł w grupie pierwszej i 510 430,9 tys. zł w grupie szóstej do 20 792,4 tys. zł w grupie siódmej i 30 525,7 tys. zł w grupie ósmej. Wartości wydatkowanych środków finansowych na inwestycje szkół wyższych funkcjonujących w sektorze publicznym powodują, że gospodarujący nimi oczekują jasnych i czytelnych uregulowań prawnych w tym zakresie.

5. Wnioski

W opracowaniu przedstawiono dylematy związane z przeznaczaniem środków finansowych w uczelniach publicznych na finansowanie inwestycji w sytuacji, gdy wyłącznym źródłem finansowania tych przedsięwzięć są środki publiczne. Źródłem finansowania tych przedsięwzięć może być budżet państwa i budżet UE. Analiza obowiązujących przepisów prawnych i wartości nakładów przeznaczonych na te inwestycje pozwoliła na sformułowanie następujących wniosków:

1. Dotacja celowa (z budżetu państwa i UE) jest podstawowym źródłem finansowania inwestycji (m.in. maszyn i urządzeń) i każde ograniczenie w tym zakresie wprowadza dezorganizację, a wzrost poziomu kształcenia i badań naukowych jest uzależniony również od nowoczesności środków trwałych, którymi dysponują zarządzający uczelniami.

2. Zapisy w obowiązujących aktach prawnych w zakresie ograniczeń finansowania środków trwałych z dotacji celowej na nabycie lub wytworzenie środków trwałych wprowadzają znaczne komplikacje w tym zakresie, ograniczając działalność

i rozwój uczelni, ponieważ uniemożliwiają zakup środków trwałych o niskiej wartości, bez względu na przydatność i okres użytkowania tych składników majątku.

3. Rozwiązania (ulgi) podatkowe nie mają wpływu na efektywność gospodarowania zasobami uczelni publicznej, a ewidencja jednorazowej amortyzacji środków trwałych o wartości początkowej poniżej kwoty uprawnionej do takiej amortyzacji powoduje zniekształcenie wyniku finansowego i obrazu ekonomiczno-finansowego takiej jednostki.

Literatura

- Borowiecki R., *Efektywność gospodarowania środkami trwałymi w przedsiębiorstwie*, PWN, Warszawa-Kraków 1988.
- Gmytrasiewicz M., *Aktywa inwestycyjne przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa 2002.
- Janasz W., *Gospodarka środkami pracy w przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Politechniki Szczecińskiej, Szczecin 1986.
- MSR 16, Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej. International Accounting Standards Board, Londyn; Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa 2007.
- Pisarska A., Kowalewska E., *Rzeczowe aktywa trwałe – zasady finansowania z budżetu państwa (na przykładzie uczelni publicznej)*, „Buchalter” 2010, nr 31.
- Pismo Ministerstwa Finansów, BP8/033-77-467/JWK/10/2156 z dnia 14.05.2010 r.
- Poborski M., *Start do ekonomii*, Wydawnictwo SZiM w Kielcach, Kielce 1994.
- Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie szczegółowego sposobu i trybu finansowania inwestycji z budżetu państwa, DzU 2010, nr 238, poz. 1579.
- Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie szczegółowych zasad gospodarki finansowej uczelni publicznych, DzU 2010, nr 238, poz. 1579.
- Ustawa o finansach publicznych, DzU 2009, nr 157, poz. 1241.
- Ustawa o Narodowym Planie Rozwoju, DzU 2004, nr 116, poz. 1206.
- Ustawa o podatku dochodowym od osób prawnych, DzU 1992, nr 54, poz. 654.
- Ustawa o rachunkowości, DzU 1994, nr 121, poz. 591.
- Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, DzU 2006, nr 227, poz. 1658.
- Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym, DzU 2005, nr 164, poz. 1365.
- Wasilewski M., Pisarska A., *Zarządzanie środkami trwałymi w małych i średnich przedsiębiorstwach z regionu świętokrzyskiego*, Zeszyty Naukowe SGGW, Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej, nr 79, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2009.

SELECTED PROBLEMS OF INVESTING IN TANGIBLE FIXED ASSETS (AS EXEMPLIFIED BY PUBLIC INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION)

Summary: The aim of this paper is to find out determinants and options for purchasing fixed assets in state-operated institutions of higher education financed by the State Treasury. A detailed analysis was performed based on applicable law that regulates the possibility of

State Treasury's financing of purchase or unaided production of fixed assets in public institutions of higher education. An examination of the currently valid method and procedure of fixed assets financing revealed difficulties encountered by institutions of higher education in the course of investments financed with State Treasury funds. Applicable statutory regulations concerning the limitation of financing of fixed assets with a subsidy specifically designated for the purchase or production of fixed assets bring about significant complications, thus restricting operations and development of institutions of higher education. Values provided in taxation law, allowing for one-off depreciation or introducing limits for one-off depreciation are applicable to certain values, different groups of fixed assets and different businesses (that pay income tax). An institution of higher education is not a payer of income tax and as such it makes use of balance sheet regulations only (based on accounting policy), and it does not make use of tax policy. Tax reliefs are without effect on effectiveness of management of resources of an institution of higher education, and recording of one-off depreciation of fixed assets with a final value below an amount allowed for such depreciation results in the deformation of financial result and economic/financial image of such an institution.

Keywords: investment, public institutions of higher education, fixed assets, source of funding, the grant purpose.